

Maahanmuuttopolitiikka on pantava uusiksi

(Talouselämä 28.11.2008)

Taantumasta riippumatta työvoiman tarjonta vähenee Suomessa. Suomi tarvitsee erityisesti osaavia maahanmuuttajia. Tämä edellyttää nykyistä parempaa maahanmuuttopolitiikkaa, kirjoittavat *Edvard Johansson* ja *Sixten Korkman*.

Maiden välinen kilpailu työvoimasta kiristyy, kun työvoima supistuu suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Erityisesti lisääntyy kilpailu hyvin koulutetuista työntekijöistä.

Yksittäisille maille on entistä tärkeämpää menestyä tässä kilpailussa, koska samanaikaisesti myös vanhuushuoltosuhde heikkenee. Ongelma on yhteinen kaikille EU-maille, mutta erityisen vaikea Suomelle. Siksi eritoten Suomen pitäisi menestyä muita maita paremmin.

Työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa koskeva pohdinta on yhä ajankohtaista talouden kääntyessä taantumaa ja työttömyyden lisääntyessä.

Perusasetelma ei nimittäin muutu. Työvoiman tarjonta kääntyy laskuun ja vanhuushuoltosuhde heikkenee suhdanteista riippumatta. Työvoiman, eritoten hyvin koulutetun työvoiman tarve on rakenteellinen kysymys. Tältä osin politiikan suuntaviivoja ei pidä muuttaa suhdanteiden mukaan. Olisi suuri virhe luopua työperusteisen maahanmuuttopolitiikan kehittämistä sen takia, että taantuma tilapäisesti muuttaa asetelmia.

On lähdeittävä siitä, että talous parin vuoden kuluttua palaa kohtuullisen kasvun uralle. Suomi tarvitsee jatkuvasti monenlaisia osaajia kilpailukykyisen tuotannon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Osaaminen vuotaa ulos

Kiinni kirittävää on kansainvälisessä työvoimakilpailussa: Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan uuden tutkimuksen mukaan Suomi kärsii jonkin verran aivovuodosta.

On toki eduksi, että suomalaiset käyvät opiskelemassa ja töissä ulkomailla. Näin syntyy arvokasta osaamista ja verkostoja, joista koko Suomi voi hyötyä opiskelijoiden palattua.

Suomesta muuttaa kuitenkin joka vuosi pois enemmän korkeasti koulutettuja suomalaisia kuin heitä muuttaa takaisin. Toisin sanoen ulkomailla oleskelevien hyvin koulutettujen suomalaisten lukumäärä kasvaa koko ajan. Ongelma ei tosin ole hälyttävän iso eikä nettomuutto näytä kasvavan; viime vuosina nettotappio on ollut noin 700 henkilöä vuodessa.

Suomi korvaa laatia määrällä

On täysin mahdollista, että henkilöt, jotka muuttavat ulkomaille eivätkä koskaan tule takaisin, ovat kaikkein etevimpiä. Innovaatio toiminnalle on tyypillistä, että innovaatioista tai keksinnöistä valtaosan tekee hyvin pieni joukko ihmisiä, olipa kyseessä lääketieteellinen tulos tai uusi tapa harjoittaa liiketoimintaa. Toistaiseksi tiedämme kuitenkin hyvin vähän aivovuodosta tässä mielessä.

Aivovuotoa ei ole, jos maahan muuttaa korkeasti koulutettuja ulkomaalaisia nettomääräisesti yhtä paljon kuin suomalaisia muuttaa pois. Tästä on hankalaa saada tietoa, koska maahanmuuttajien koulutustasoa ei Suomessa yleensä kysytä.

Asiaa tutkittaessa on turvauduttava epävarmoihin arvioihin. Voi esimerkiksi olettaa maahanmuuttajien koulutustason vastaavan heidän lähtömaansa keskimääräistä koulutustasoa. Näin arvioiden Suomeen muuttavien koulutustaso on todennäköisesti paljon alhaisempi kuin maasta muuttavien suomalaisten. Maasta muuttavat ovat keskimäärin käyneet lukiota, maahan muuttavat kymmenen vuotta peruskoulua.

Suomeen muuttaa vuosittain enemmän väkeä kuin Suomesta pois. Esimerkiksi vuonna 2006 Suomeen muutti yhteensä 22 500 henkilöä ja Suomesta pois 12 100 henkilöä. Kariikoiden voi sanoa, että Suomi korvaa laatua määrällä. Suomen korkea koulutustaso huomioon ottaen tämä ei ole mitenkään yllättävää.

Tosin Suomeen muuttavien keskimääräinen koulutustaso on todennäköisesti korkeampi kuin Ruotsiin ja Tanskaan muuttavien.

Suomessa asuvista ulkomailla syntyneistä noin 42 prosenttia tulee entisestä itäblokkista, lähinnä Virossa tai Venäjältä, tai Keski-Aasiasta. Ruotsissa vastaava osuus on 22 prosenttia ja Tanskassa 25 prosenttia. Ruotsin ja Tanskan maahanmuuttajista suuri osa on kotoisin Lähi-idästä tai Pohjois-Afrikasta, joissa koulutustaso on keskimäärin matalampi kuin Venäjällä ja Virossa.

Vaikka Suomen maahanmuuttajien koulutustaso on todennäköisesti korkeampi kuin Ruotsin ja Tanskan, maahanmuuttajien työmarkkinamenestys on Suomessa yhtä huono. Meillä maahanmuuttajien työttömyysaste on suunnilleen kaksinkertainen kantaväestöön verrattuna. Muualla Länsi-Euroopassa tilanne on pääosin sama: ainoastaan Välimeren maissa maahanmuuttajien työttömyysasteet ovat lähellä kantaväestön lukuja.

Töitä matalien palkkojen aloilla

Maahanmuuttajien korkealle työttömyydelle Länsi-Euroopassa on monta syytä.

Maahanmuuttajien työmarkkinamenestys on paras maissa, jossa maahanmuuttopolitiikan päämäärä on eksplisiittisesti työperäinen. Länsi-Euroopan maahanmuuttopolitiikka ei kuitenkaan 30 vuoteen ole ollut työperusteinen. Poliitikassa ovat etusijalla olleet humanitaariset syyt.

Suomen ja muiden Pohjoismaiden ongelmana on lisäksi hyvin kapea palkkahaitari. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuttajat joiden ansaintakyky on suhteellisen matala, eivät saa työtä, koska matalan tuottavuuden työpaikkoja on vain rajallisesti.

Maahanmuuttajat ovat selvästi yliedustettuina matalapalkka-aloilla. Absoluuttisesti eniten maahanmuuttajia on liike-elämää palvelevassa toiminnassa, majoitus ja ravitsemistoiminnassa sekä terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluissa. Kokonaiskuva on tietysti monimutkaisempi: suhteellisesti eniten maahanmuuttajia työskentelee matkapuhelinten valmistuksessa. On selvää, että suurin osa maahanmuuttajista ei ole huonosti koulutettuja, vaan pikemminkin alan eksperttejä.

Sama kuva välittyy ammattirakenteista: maahanmuuttajia on suhteellisen paljon siivoojina, sairaala-apulaisina sekä suurतालoustyöntekijöinä. On myös mielenkiintoista, että "pienyrittäjien johtajat"-ammattikategoriaan lukeutuu suhteellisesti hyvin paljon maahanmuuttajia. Maahanmuuttajayrittäjiä on siis paljon, mahdollisesti muiden työllisyysmahdollisuuksien puuttuessa.

Suomen eri alueiden välillä on hyvin suuria eroja maahanmuuttajien työmarkkinamenestyksessä. Jotkut alueet onnistuvat maahanmuuttajien integroimisessa muita huomattavasti paremmin. Esimerkiksi Lohjan työssäkäyntialueella maahanmuuttajien työttömyysaste oli vuonna 2006 vain 2,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kantaväestön. Mikkelin työssäkäyntialueella erotus oli peräti 21,5 prosenttiyksikköä.

Parempaa kotouttamispolitiikkaa!

Maahanmuuttajien työllisyys on avainkysymys. Suomen maahanmuutto- ja integroimispolitiikan selkeänä päätavoitteena tulisi olla maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen.

Euroopan johtaviin migraatioekspertteihin kuuluva saksalainen professori **Klaus Zimmermann** ehdottaa kansainvälisten esikuvien, esimerkiksi Australian mukaisesti koko EU:lle pisteytysjärjestelmää, jossa tietyt kriteerit täyttävä maahanmuuttaja saa automaattisesti oleskeluluvan. Tärkeimpiä näistä kriteereistä ovat ikä, ammatti ja kielitaito.

Ehdotusta voi moittia itsekkääksi, mutta työttömyyttä kasvattava maahanmuutto ei ole kenenkään etu. Australian maahanmuuttajien työllisyystilanne ei juuri poikkea kantaväestön työllisyystilanteesta.

Työperusteisen maahanmuuttopolitiikan lisäksi tarvitaan tehokasta kotouttamispolitiikkaa, joka tukee maahanmuuttajien suomen kielen oppimista ja työpaikan löytämistä. On kuitenkin syytä olla realistinen – onnistunut kotouttamispolitiikka vaatii huomattavia resursseja. Parantamista on myös asenteissa, niin viranomaisten, työpaikkojen kuin yhteiskunnan laajemminkin.

Globalisaatio on edennyt vaiheeseen, jossa työvoiman liikkuvuus lisääntyy ja kilpailu koulutetusta työvoimasta kovenee. Ilmasto, kieli ja kulttuuri tai verotus eivät ole tässä kilpailussa Suomelle erityisiä valttikortteja. Meidän tulisi silti voida houkutella nykyistä enemmän maahanmuuttajia, myös korkeasti koulutettua väkeä.

Hyvin hoidetun kotouttamispolitiikan tuella maahanmuutosta olisi etua niin työllisyyden ja talouskasvun kuin julkisen sektorin rahoituksenkin kannalta.

Kauppätieteiden tohtori Edvard Johansson on tutkija ja valtiotieteen tohtori Sixten Korkman toimitusjohtaja Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksessa.